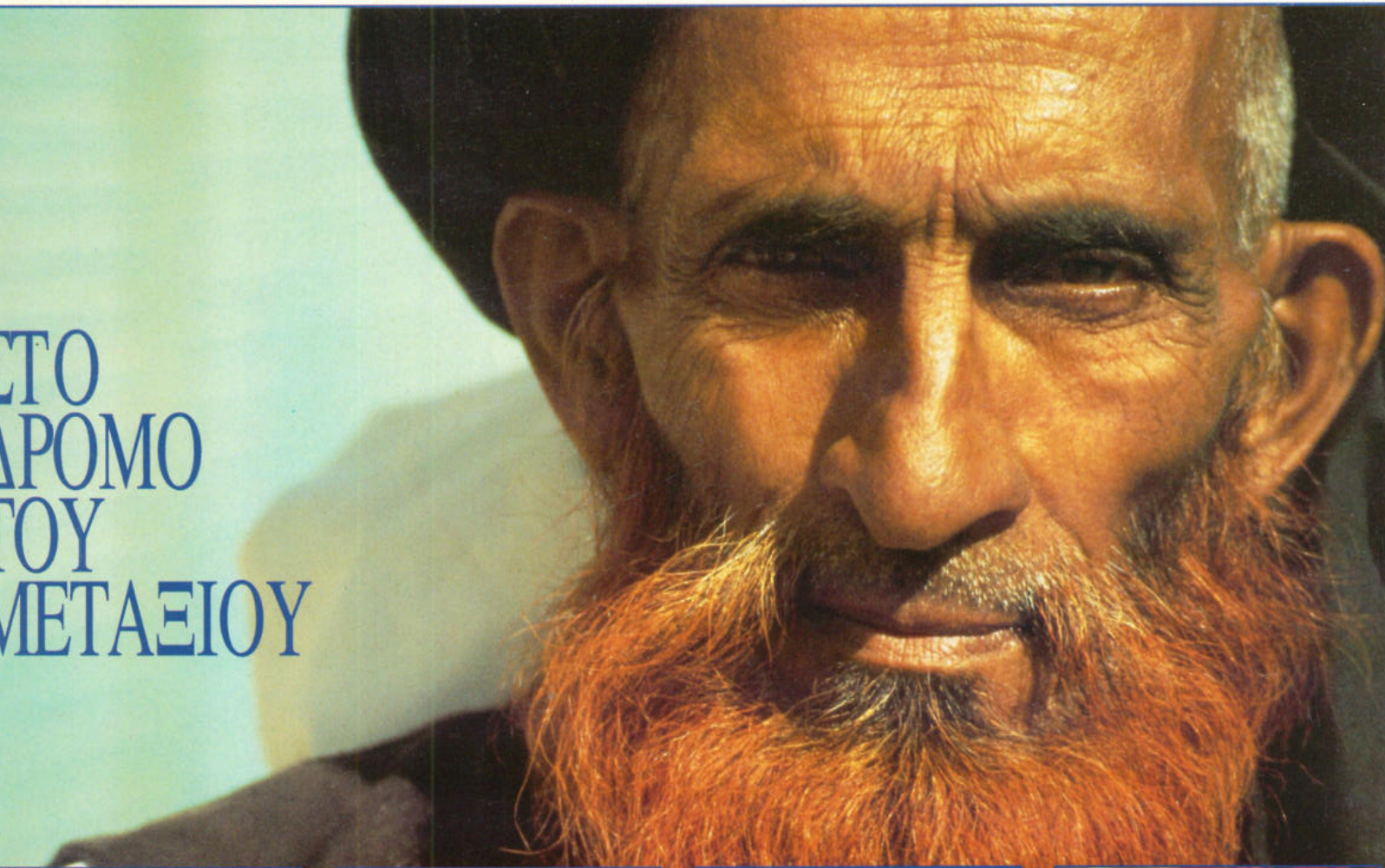

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΕΙΚΟΝΕΣ ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗΣ

Oxygen²

ΤΕΥΧΟΣ 2 - ΔΡΑΧΜΕΣ 1000 - ΑΝΟΙΞΗ 1996

ΤΟ
ΔΡΟΜΟ
ΤΟΥ
ΜΕΤΑΞΙΟΥ

ΠΑΡΘΕΝΟ ΔΑΣΟΣ ΦΡΑΚΤΟΥ
ΕΝΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΦΥΣΗ

ΔΕΛΦΙΝΙΑ ΚΑΙ ΦΑΛΑΙΝΕΣ
ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΘΑΛΑΣΣΕΣ

Η ΣΑΧΑΡΑ
ΚΑΙ ΟΙ ΓΑΛΑΖΙΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

CARNEVALE DI VENEZIA
ΣΤΑ ...ΓΟΝΙΔΙΑ ΤΩΝ ΒΕΝΕΤΩΝ

ΦΑΟ ΚΑΙ ΥΠΟΣΙΤΙΣΜΟΣ • ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ
FRACTALS. Η ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ ΤΗΣ ΑΣΑΦΕΙΑΣ • ΟΙ ΝΑΟΙ ΤΟΥ ΚΗΑΙΟΥΡΑΝΟ
BURKINA FASO • ΡΩΣΙΑ, ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΨΥΧΡΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΙΟΥ

***από το Islamabad
μέχρι τα σύνορα της Κίνας***

♦ Η κορυφογραμμή "Tirordan" στη γλώσσα των Wakhi σημαίνει "καυτός βράχος". Κατά τη διάρκεια όλου του χρόνου και κατά ένα μυστήριο τρόπο, τα χιόνια που πέφτουν εκεί λιώνουν αμέσως, κρατώντας την κορυφογραμμή πάντα "γυμνή".

Από το Πεκίνο, το μεγαλύτερο εμπορικό κέντρο της Κινεζικής αυτοκρατορίας, ξεκινούσαν όλα τα καραβάνια του μεταξίου. Οι έμποροι, με τις φορτωμένες καμήλες τους, έπρεπε να διασχίσουν τις ψηλές κορφές του Πακιστάν και τα σελήνιακά τοπία του Αφγανιστάν, με κατεύθυνση την Κωνσταντινούπολη.

A high-angle, vertical photograph of a person walking away from the camera on a narrow, rickety wooden suspension bridge. The bridge is made of many thin wooden planks and is supported by thick steel cables. It spans a dark, turbulent river. The surrounding landscape is rocky and appears to be in a mountainous region. The lighting is bright, casting shadows on the bridge planks.

*Μια εμπειρία που σε κρατά σοκαρισμένο, από
την ομορφιά την γύμνια, την οντότητα, τη
μεγαλοπρέπεια και την απόλυτη γαλήνη της
“μαύρης καταλίσθησης” του Karakoram.*

♦ Μερικά χιλιόμετρα από το Karakoram Highway, οι Kohistanis δεν δείχνουν να ανησυχούν για την κατάσταση των παλιών γεφυριών που μοιάζουν να είναι εκεί αιώνες. Περπατώντας επάνω τους, δημιουργείται η εντύπωση πως ανά πάσα στιγμή θα καταρρεύσουν από τους ισχυρούς κραδασμούς των ρημάτων.

Ανάμεσα στην κεντροασιατική έρημο και τις πεδιάδες του Πακιστάν βρίσκεται ένα γεωγραφικό σύμπληγμα μοναδικό σε ιστορία και φυσική ομορφιά. Είναι το σημείο συνάντησης της Ινδίας με την Ασία, των οροσειρών του Pamir, του Kunlun, του Ινδο-Καυκάσου, των Ιμαλαΐων και του Karakoram.

♦ Η ενδυμασία των γυναικών στη Hunza διαφέρει από τις υπόλοιπες ενδυμασίες του Πακιστάν. Η κάλυψη του προσώπου δεν είναι αναγκαστική και στο κεφάλι φορούν ένα πολύχρωμο, κεντημένο φέσι που πολλές φορές συνοδεύεται από ένα πέπλο.

Κείμενο / Φωτογραφίες:
Γιάννης Ψιλάκης

Μήνας Σεπτέμβριος και η ζέστη είναι ανυπόφορη στο μικρό δωμάτιο του ξενοδοχείου στο Islamabad, πρωτεύουσα του Πακιστάν. Ξαπλωμένος ανάσκελα στο κρεβάτι, δροσίζομαι μηδαμινά από τον μεγάλο ανεμιστήρα στο ταβάνι του δωματίου. Το λιγιστό φως που μπαίνει από το παράθυρο φανερώνει την ανυπομονησία του ήλιου να εξαφανιστεί με μιας το σκοτάδι της νύχτας. Ένα χτύπημα στην πόρτα μου σημαίνει την επικείμενη αναχώρηση. Βγαίνοντας έξω στο αδύνατο ακόμη πρωινό βλέπω τις σκοτεινές φιγούρες δύο οπλισμένων σκοπών που πίνουν τσάι. "Είμαστε έτοιμοι;" με ρωτάει ο Rajam Saeed με ένα πλατύ χαμόγελο. Ο οδηγός του jeep και σύντροφός μου για τις επόμενες ημέρες αποτελείώνει το "εθνικό ρόφημα" και γρήγορα μπαίνει στο αυτοκίνητο. Το ταξίδι αρχίζει. Προορισμός μας, η οροσειρά του Karakoram.

Ανάμεσα στην κεντροασιατική έρημο και τις πεδιάδες του Πακιστάν βρίσκεται ένα γεωγραφικό σύμπλεγμα μοναδικό σε ιστορία και φυσική ομορφιά. Είναι το σημείο συνάντησης της Ινδίας με την Ασία, των οροσειρών του Pamir, του Kunlun, του Ινδο-Καυκάσου, των Ιμαλαΐων και του Karakoram, ενώ η Κίνα, το

Τατζικιστάν, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν και η Ινδία απέχουν μεταξύ τους μόλις 250 χιλιόμετρα. Την δεκαετία του '60, όταν η Δύση επαναστατούσε σε σχέση με τα δικά της πρότυπα, το Πακιστάν και η Κίνα χάραξαν τον πρώτο δρόμο μέσα από τα ψηλότερα βουνά του κόσμου, έχοντας σαν προσχέδιο το αρχαίο εμπορικό δίκτυο που άκουγε στο όνομα "δρόμος του μεταξιού". Αυτό το συγκλονιστικό κατασκευαστικό επίτευγμα, ο δρόμος του Karakoram, απλώνεται σήμερα σε 1200 χιλιόμετρα, με οριστικά σημεία την κινεζική επαρχία Xinjiang και το Islamabad. Ο δρόμος περνάει μέσα από την απόμερη κοιλάδα της Hunza και το εμπορικό κέντρο του Gilgit. Οι δύο χώρες συνορεύουν στο Khunjerab Pass σε ύψος 4.730 μέτρων, το ψηλότερο ασφαλοστρωμένο σημείο στον κόσμο. Μα πιο πολύ, η μοναδικότητα αυτής της κορδέλας χιλιομέτρων βρίσκεται σε αυτά τα επιβλητικά βουνά που τόλμησε να δαμάσει στο ξετύλιγμά της. Από εκεί που δανείστηκε το όνομά της. Την οροσειρά του Karakoram. Το ψηλότερο σύμπλεγμα βουνοκορφών στον κόσμο.

Το όρος Rakaposhi, το Nanga Parbat και το K2 βρίσκονται εκεί. Μαζί με 5.000 τετραγωνικά μίλια παγετώνων που τολμούν με θραύσματα να αγγίζουν κυριολεκτικά μερικά κομμάτια του δρόμου.

Ο δρόμος του Karakoram χρειάστηκε 20 χρόνια για να κατασκευαστεί. Απασχολούσε

15.000 Πακιστανούς και 20.000 Κινέζους ανά πάσα στιγμή. Ήταν στρατιώτες, κατάδικοι και μισθωτοί εργάτες με μόνα εργαλεία αξίνες και φτυάρια. Οι συχνές κατολισθήσεις, τα ατυχήματα και οι αντίξοες καιρικές συνθήκες είχαν σαν αποτέλεσμα την απώλεια 500 ανθρώπων. Οι σεισμοί ακόμη και σήμερα είναι δυνατοί ενώ οι παγετώνες δεν έπαψαν ποτέ να κινούνται προς απρόβλεπτες κατευθύνσεις. Η λάσπη και οι πλημμύρες ήταν και παραμένουν φαινόμενο καθημερινό. Χρειάστηκε μία δεκαετία, μετά την ολοκλήρωση του έργου, για να γνωρίσουν τον μοντέρνο πολιτισμό τα μέχρι τότε αυτόνομα και αποκομμένα πριγκιπάτα του Kohistan, της Hunza του Nagar και του Baltistan.

Οι κάτοικοι των χωριών του Karakoram δεν ξεπερνούν τις 850.000. Είναι ένα κεντροασιατικό, γλωσσολογικό και σεχταριστικό καλειδοσκόπιο. Πρώτη μου επαφή μαζί τους ήταν στην πρώτη στάση της διαδρομής. Στο Abbottabad. Το πρωινό παζάρι του χωριού ακόμη στην νύχτα. Ένιωσα σα να είχα φτάσει αργοπορημένος σε μία προβολή κινηματογραφικής ταινίας. Ήταν όλα τόσο έντονα, που η πλοκή είχε ήδη καθοριστεί. Κοσμοσυρρή, χρώματα και "θανατηφόρες οσμές" από εξωτικά μπαχαρικά και τσάι. Αμέτρητα ανθρώπινα πηγαδάκια. Και ένα απίστευτο συνοθύλευμα λαών. Σε κάποια γωνιά βρισκόταν μία παρέα Αφγανών. Πρόσφυγες από τη γειτονική χώρα τους. Είχαν

♦ Σε μια περιοχή όπου το ετήσιο κατά κεφαλήν εισόδημα δεν ξεπερνά τα \$150 και η πλειοψηφία των κατοίκων είναι γεωργοί και κτηνοτρόφοι, ο δρόμος του Karakoram συνέβαλλε στην ανάπτυξη του τόπου ελκύοντας τουρισμό και επενδυτές. Παρ' όλα αυτά, η παράδοση και η δομή της κοινωνίας των κατοίκων δεν έχει αλλάξει.

στήσει τιςπραμάτειες τους σε τέντες. Αναρωτήθηκα για την προέλευση μιας μάσκας οξυγόνου που κρέμονταν μαζί με τα χαλιά στο μαγαζάκι ενός μεγαλόσωμου Αφγανού. "Σπέτσναζ" μου είπε, καθώς το περιεργαζόμουν γεμάτος έκπληξη. Το όνομα των επίλεκτων δυνάμεων καταδρομών των Σοβιετικών. Ένα πονηρό, εφιαλτικό χαμόγελο συνόδεψε την απάντησή του. Σουβενίρ από ένα πόλεμο. Για τους τουρίστες...

Μία καταπράσινη βλάστηση μας προϋπάντησε στην αρχή της οροσειράς του Karakoram. Ήταν η πεδιάδα Indus. Ατέλειωτα στρέμματα από οριζώνες απλώνονταν μπροστά μας καθώς περνάγαμε από τα χωριά Mansehra, Besham και Dasu. Ολόκληρα караβάνια φορτηγών διασχίζουν καθημερινά το δρόμο αυτό μεταφέροντας προς την Κίνα τσιγάρα, αποξηραμένα φρούτα, μπαχαρικά, ξυραφάκια, μάλλινα και διάφορα άλλα εμπορεύματα. Πετρελαιοκίνητα φορτηγά Bedford έχουν αντικαταστήσει, σε λιγότερο από 10 χρόνια, τα γιακ και τις καμήλες. Και η διακόσμησή τους είναι ένα ολόκληρο θέμα τέχνης. Δεν υπάρχει εκατοστό επιφάνειας που να μην είναι καλυμένο ή βαμμένο με οτιδήποτε τρελλό. Προφυλακτήρες, πόρτες, ρόδες, όλα παραδομένα στην καλλιτεχνική φαντασία του ιδιοκτήτη. Μία φαντασία πολλές φορές αχαλίνωτη και υπερβολική αλλά με βάσεις που προέρχονται από την διακόσμηση που επιβαλλό-

♦ Πολυάριθμοι Kazakhs, νομάδες μογγολικής καταγωγής, είναι εγκατεστημένοι στο εμπορικό κέντρο του Gilgit. Για πολλούς από αυτούς, το Πακιστάν αποτελεί μια διέξοδο στα προβλήματα της πρώην Σοβιετικής επαρχίας του Kazakhstan.

ταν παλιά στα караβάνια των καμήλων και των μουλαριών, όταν αμέτρητα φυλαχτά και προσευχές κρατούσαν μακριά τους κινδύνους της διαδρομής.

Μόλις προσπεράσαμε το Dasu, η φύση άρχισε απότομα να μεταμορφώνεται. Την ευγένεια της καταπράσινης πεδιάδας διαδέχτηκε η αγριάδα της άγονης γης. Ο δρόμος όλο και "κόλλαγε" σαν ταινία κατά μήκος των κατακόρυφων γρανιτένιων χαραδρών.

"Οι εργάτες που άνοιξαν τότε το δρόμο, πολλές φορές χρειάστηκε να παίξουν το ρόλο του ορειβάτη και να κατέβουν με σκοινιά για να μπορέσουν να τοποθετήσουν τους δυναμίτες" μου είπε ο Rajam.

Ο ποταμός Hindus μας ακολουθούσε πιστά με μεγάλη προσπάθεια. Απόκρυμνες βουνοκορφές και αλυσιδωτά φαράγγια εμπόδιζαν την άνετη πορεία του. Αναρωτήθηκα προς στιγμή γιατί δεν επιλέχθηκε το ποτάμι για να κατασκευαστεί ο δρόμος, ιδίως όταν σε πολλά σημεία το φλέρταραν φαριδιές προκλητικές πλαγιές. Την απορία μου την έλυσε γρήγορα ο Rajam. "Αυτό ήταν το αρχικό σχέδιο. Να γίνει ο δρόμος στις άκρες του ποταμού. Αλλά όλοι οι ντόπιοι των γύρω χωριών που είχαν εδαφικές περιουσίες και που θα απειλούνταν από μια τέτοια κατασκευή αντέδρασαν με τέτοιο άγριο τρόπο - σαμποτάριζαν εργαλεία, έκλεβαν προμήθειες - που τελικά αναγκάστηκαν να ανε-

βούν στις χαράδρες”.

Είχαμε πια φτάσει στο Kohistan. Μία πολιτεία που μέχρι πριν λίγο καιρό ήταν ακόμη ανυπότακτη, σχεδόν άναρχη. Οι περισσότεροι από τους κατοίκους του είναι Shins, απόγονοι των εισβολέων από την πεδιάδα Indus, τουλάχιστον 1000 χρόνια πριν. Η πλειονότητα τους είναι Μωαμεθανοί της αίρεσης Sunni. Πέντε φορές την ημέρα οι άντρες γονατίζουν στα χαλάκια και προσεύχονται. Όπου και αν βρίσκονται. Ο Rajam δεν ήταν εξαίρεση. Όταν υπέγραφα σε ένα από τα πολλά check-points του δρόμου, εκείνος προσεύχονταν πάνω στο χα-

λάκι στην άκρη της ασφάλτου.

Οι Kohistanis ζουν κυριολεκτικά στην σκιά των γύρω βουνών. Φεύγοντας, παρατηρούσα με δέος τα φαράγγια να “κουκουλώνονται” από γιγαντιαίες κορφές. Το υψόμετρο όσο προχωρούσαμε μεγάλωνε. Ο δρόμος γινόταν όλο και πιο ανηφορικός. Σε μια στροφή, η επιβεβαίωση της υπερβολής της φύσης ξεπρόβαλε μπροστά μας με το ανάστημα του όρους Nanga Parbat. 8.126 μέτρα υψώνονταν περήφανα στον ουρανό. Χρειάστηκε να σκύψω το κεφάλι μου μέσα στο αυτοκίνητο για να μπορέσω να δω την κορυφή του. Ένα βουνό κολοσός. Και σαν αφι-

λόξενος οικοδεσπότης, κρύφτηκε εγωιστικά μέσα στα σύννεφα όταν αντικρύσαμε τα πρώτα σπίτια του χωριού Chilas.

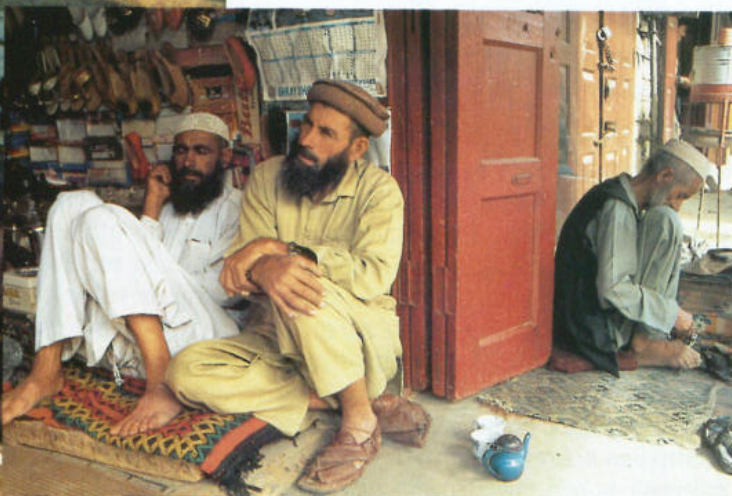
Σε μια μικρή καντίνα μας πρόσφεραν αλμυρό τσάι με γάλα. Οι ντόπιοι κάπνιζαν ναργιλέ και όσοι κάθονταν στο τραπέζι αντάλλασαν μεταξύ τους μία πέτρα άλατος “για να δώσουν πιο πολύ γεύση στο τσάι τους”... Ακολούθησε ένας πηχτός χυλός από λιωμένο τυρί, το λεγόμενο “mash”. Το βουητό του αέρα σφύριζε δυνατά μέσα από το σπασμένο τζάμι του παραθύρου. Το κρύο είχε ήδη αρχίσει να γίνεται κάτι παραπάνω από αισθητό. Προς στιγμήν, α-

♦ Πετρελαιοκίνητα Bedford έχουν αντικαταστήσει τα γιακ και τις καμήλες στο δρόμο του Karakoram. Η διακόσμησή τους είναι φαντασμαγορική. Δεν υπάρχει εκατοστό επιφάνειας που να μην είναι ζωγραφισμένο ή καλυμμένο από διάφορα οβιότατα εικονίδια όπως παρλιό, πεταλούδες, αεροπλάνα και πολεμικά (εισ. Ε 16)

◆ Η λαχαναγορά του Abbottabad. Με τις πρώτες ηλιαχτίδες, ένα συνοθύλευμα κεντροασιατών εμπόρων παρελαύνουν στη ζωηρή αγορά.

νυπόφορο.

Η επόμενη μέρα μας βρήκε στο Gilgit, διοικητικό κέντρο της βόρειας περιφέρειας του Πακιστάν και εμπορικός σταθμός του Karakoram Highway. Θαυμάζει από χαμηλά γίγαντες σαν το Rakaposhi, το Nanga Parbat και πολλά άλλα. Αποτελεί τη βάση για τους ορειβάτες και τους περιηγητές της ευρύτερης περιοχής. Αλλά είναι και ένα σημείο συνάντησης αναρίθμητων κεντροασιατικών λαών. Pashtuns, Tajiks, Uyghurs. Στο καθημερινό παζάρι, οι ιδιοκτήτες των μαγαζιών είναι από το Πακιστάν αλλά και από το Xinjiang της Κίνας. Μαζί και όλες οι αιρέ-

♦ 1. Οι άντρες στη Hunza φορούν την παραδοσιακή πακιστανική ενδυμασία, το shalwar qamiz, μια μακριά πουκαμίσια φορεμένη πάνω από φαρδιά σαλβάρια, ενώ το κεφάλι καλύπτεται από το χαρακτηριστικό μάλλινο καπέλο της περιοχής. 2. Πικάντικες γεύσεις και μεθυστικά αρώματα στο παζάρι του Gilgit.

σεις του Ισλάμ. "Ismailis" από το Gilgit, το Ghizar και την κοιλάδα της Hunza, "Shias" από το Nagar, το Punial και το Bargout, "Sunnis" από το Chilas και το νότο. Και αναπόφευκτα, οι διαταραχές είναι συχνές και όχι αναίμακτες. Το 1988, η κόντρα μεταξύ των Shias και των Sunnis κατέληξε κυριολεκτικά σε πόλεμο της περιοχής. Πάνω από 100 άτομα σκοτώθηκαν και έκτοτε οι συγκρούσεις δεν έχουν πάψει να υφίστανται. Όλοι υποστηρίζουν ότι η κατάσταση είναι πλέον υπό έλεγχο. Γεγονός που αποδεικνύεται από την παρουσία της αστυνομίας σε κάθε γωνιά της πόλης.

Το χάραμα που ακολούθησε, πήραμε το δρόμο για τη Hunza. Η κατεύθυνσή μας πάντα προς το βορρά. Σα μαγνήτης. Στον ουρανό έκοβαν την πρωινή τους βόλτα λίγα σύννεφα. Το Rakaposhi δέσποζε μπροστά μας. Σαν πυξίδα, ύψους 7.790 μέτρων, μας οδηγούσε στις ρίζες του. Όταν το αφήσαμε, το τοπίο γέμισε κυριολεκτικά, σχεδόν καλύφθηκε από δεκάδες διαδοχικά γιγαντιαία βουνά από γρανίτη που έδειχναν να προσπαθούν να σμίξουν μεταξύ τους. Οι μυτερές τους κορφές έδιναν στο τοπίο μία πρωτόγνωρη και συνάμα προκλητική επιθετικότητα. Σε κάποιο στενό πέρασμα, ο ήλιος κρύφτηκε πίσω τους. Όταν σκοτεινίασε ο Rajam άνοιξε τα φώτα του jeep για να έχουμε καλή ορατότητα. Είμασταν πλέον στα βάθη του Karakoram. Και τότε συνειδητοποίησα την σημασία της ορολογίας. Στην τουρκική γλώσ-

σα, "kara" σημαίνει μαύρο και "koram" κατολίσθηση...

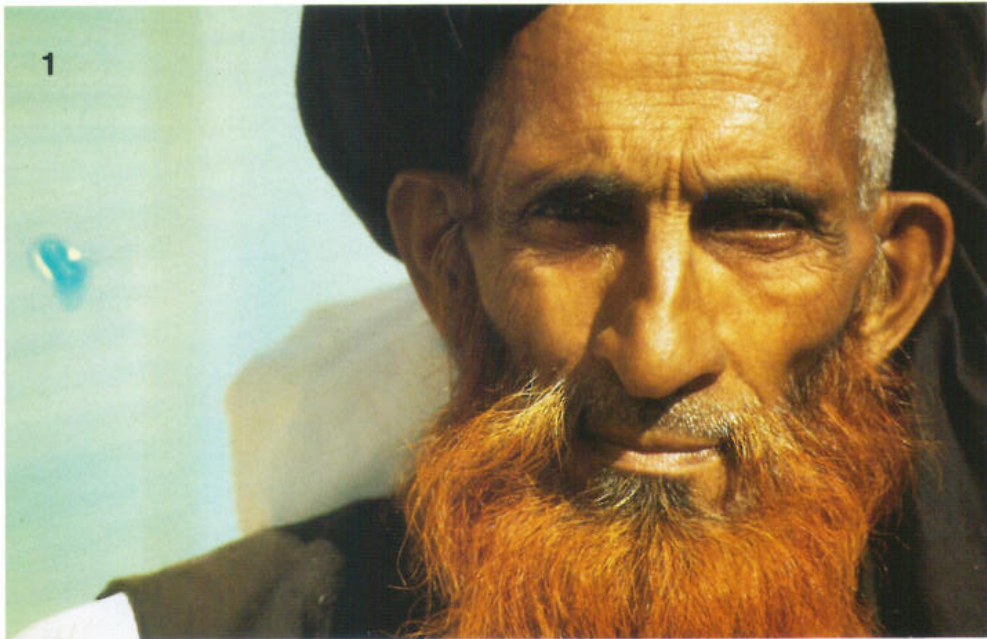
Ξαφνικά όλα άλλαξαν.

Μπροστά μας ξεδιπλώθηκε τσαχπίνικα η κοιλάδα της Hunza. Μία καταπράσινη όαση στην αγκαλιά των γρανιτένιων οροσειρών. Κατηφορίζοντας προς το μέρος της, το έδαφος όλο και αποκτούσε μία εύφορη διάθεση, γεμάτη καλαμπόκι, σιτάρι, κατάξανθες λεύκες και κοκκινισμένα περβόλια. Είναι προφανές ότι η φύση εκεί είχε κέρια. Σαν να ανακάλυψε την παλέτα με τα χρώματα σε εκείνο το κοίλωμα των μαυρόασπρων μέχρι τότε βουνών.

Πρωτεύουσα της Hunza είναι το Baltit. Η παλιά πόλη με το ομώνυμο κάστρο. Από εκεί φαίνεται μεγαλοπρεπώς η σημερινή, "μοντέρνα" προέκταση του Baltit που ακούει στο όνομα Karimabad. Το κέντρο της ζωής στην περιοχή. Σκαρφαλωμένο κυριολεκτικά στην πλαγιά, φιλοξενεί την πλειονότητα των κατοίκων της περιοχής οι οποίοι μιλούν τη δικιά τους γλώσσα, την Burushashki και αυτοαποκαλούνται Hunzakut. Στην πλειοψηφία τους είναι Μωαμεθανοί της αίρεσης Ismaili. Κρατούν μέχρι και σήμερα πολλές από τις παλαιότερες δοξασίες της περιοχής, ιδίως αυτές που αφορούν στα πνεύματα των βουνών. Ήταν πολλές οι φορές που είδα μικρά παιδάκια, αγόρια και κορίτσια, να έχουν βαμμένα μάτια γιατί πιστεύουν ότι έτσι κρατούν μακριά τα κακά πνεύματα. Άντρες και γυναίκες φορούν την παραδοσιακή πακι-

στανική ενδυμασία, το shalwar qamiz, μία μακριά πουκαμίσια φορεμένη πάνω από φαρδιές παντελόνες. Η τοπική ενδυμασία των γυναικών όμως διαφέρει ριζικά από την υπόλοιπη χώρα. Δεν είναι αναγκασμένες να καλύπτουν τα πρόσωπά τους και στα μαλλιά φορούν έντονο πολύχρωμο, κεντημένο φέσι που συνοδεύεται από ένα πέπλο. Οι άντρες φορούν το χαρακτηριστικό μάλλινο καπέλο της Hunza.

Ο Rajam είχε πολλούς φίλους στο Karimabad. Έμαθα πολλά από την φιλοξενί τους. Ιδίως από τον Shahid Khan. Το σπίτι του όπως άλλωστε και τα περισσότερα σπίτια των ντόπιων, είναι πέτρινο και στο εσωτερικό επενδυμένο με ξύλο. Μικρά δωμάτια όπου στεγάζουν τα ζώα προϋπαντούν τον κοινόχρηστο χώρο του σπιτιού, ο οποίος αερίζεται μόνο απ μία κεντρική εστία. Στη μέση του χώρου σχηματίζεται μία δέσμη φωτός και πέρα από αυτή ο φωτισμός είναι ανύπαρκτος. Όταν επισκεφθήκαμε τον Shahid, καθίσαμε όλοι μαζί κυκλικά στο πάτωμα πάνω στα χαλιά, τα λεγόμενα shema. "Τα χαλιά αυτά είναι διάσημα σε όλη την περιοχή" μου είπε ο Shahid και συνέχισε, "είναι φτιαγμένα από το μαλλί των γαιώνων προβάτων και καμιά φορά και από γίδι. Δεν χρησιμοποιούμε ποτέ χρώμα, δεν τα βόψουμε". Απέναντί μας η Bibi Mehrab, γυναίκα του Shahid ετοίμαζε το "deram fiti", ένα παραδοσιακό πιάτο από αλεσμένο σιτάρι και αλεύρι και μαγειρεμένο με λιωμένο βούτυρο, κάπο

♦ 1. Οι Pashtuns (ή Pathans), διακρίνονται από τα μεγάλα τουρμπάνια που φορούν στο κεφάλι. Συχνά βάφουν τα γένια τους με χέννα και θεωρούνται σκληροί πολεμιστές. Έχουν μετατρέψει την αυτόνομη επαρχία του Πακιστάν, στην οποία κατοικούν, σε μια τεράστια βιομηχανία κατασκευής όπλων και καλλιέργειας παπαρούνας. 2. Το θρυλικό Nanga Parbat, ένα από τα 14 βουνά του πλανήτη με υψόμετρο πάνω από 8.000 μ. Πρώτη ανάβαση από τον διάσημο Γερμανό ορειβάτη Herman Buhl.

σαν τις δικές μας τηγανίτες. Δίπλα της, η κόρη τους Nabinama έστιβε βερύκοκκα για να φτιάξει "faring-cho", έναν ομολογουμένως γευστικότατο χυμό.

Μαζί με τα δημητριακά και τα μούρα, τα βερύκοκκα αποτελούν τη βασική τροφή των κατοίκων της Hunza. Και όχι μόνο... Από τα παλιά χρόνια της απόλυτης απομόνωσης τους από τον υπόλοιπο κόσμο έως και πρόσφατα, χρησιμοποιούσαν τον χυμό από τους σπόρους του βερύκοκκου στην μαγειρική, σαν καύσιμο για τις λάμπες αλλά και σαν καλλυντικό για τα μαλλιά. Από τότε όμως που τελειοποιήθηκε ο δρόμος του Karakoram, η μαργαρίνη από τις πόλεις αντικατέστησε τις παλιές εκείνες τεχνικές.

Το πέρασμα του Karakoram Highway από όλα αυτά τα μέρη άλλαξε δραματικά τη ζωή των κατοίκων. Για τους νεότερους ήταν ο δρόμος για τον έξω κόσμο, το εισιτήριο για τη μεγάλη ζωή της σύγχρονης πόλης. Ο μικρός γιος του Shahid ήδη δοκιμάζει την τύχη του στο Islamabad και χιλιάδες άλλοι νέοι έχουν μετακινηθεί στις μεγαλουπόλεις του Karachi, της Lahore και του Peshawar. Μακριά από το κρύο και την μοναξιά των κολοσσιαίων βουνών. Και όσο γι αυτούς που μείνανε, η ζωή κυλάει παραδοσιακά αλλά με περισσότερες πλέον "ανέσεις". Παρ' όλα αυτά όμως, πολλά χωριά στην ευρύτερη περιφέρεια του Karakoram Highway δεν έχουν γνωρίσει ανάπτυξη. Στο χωριό Sumayar, οι ρυθμοί του 20ου αιώνα είναι ανύ-

παρκτοι. Η οικονομία του στηρίζεται ακόμη στο παλιό μοτίβο της ανταλλαγής ειδών και υπηρεσιών και σχεδόν όλα τα προϊόντα είναι από "την πηγή τους". Το γαϊάρι για αυτούς είναι "βασιλιάς των ζώων" και από το μαλλί του φτιάχνουν πολλά είδη πρώτης ανάγκης. Το δέρμα του χρησιμοποιείται για την κατασκευή μουσικών όργανων. Ακόμη και η κοπριά του χρησιμοποιείται σαν καύσιμη ύλη. Ο κυριότερος όμως οικονομικός πόρος της περιοχής είναι η γεωργία. Όπως και σε ολόκληρη την περιοχή της Hunza, έτσι και στο Sumayar τα χωράφια αρδεύονται μέσω των καναλιών που έφτιαξαν οι ντόπιοι από το λιώσιμο των παγετώνων. Κατά συνέπεια, σε κάθε γεωργική οικονομία, οι συγκρο-

◆ Το Thakot. Ένας παραπόταμος του Hindus, διασχίζει το χωριό στην αφετηρία του Karakoram Highway. Μερικά χιλιόμετρα πιο πέρα, ο παραπόταμος ενώνεται με το κυρίως ποτάμι του Hindus, τον οποίο οι ντόπιοι αποκαλούν "Πατέρα των Ποταμών".

◆ Το Gilgit φημίζεται για την ομάδα του στο polo. Το περσικό αυτό άθλημα εξαφανίστηκε από την ευρύτερη περιοχή τον 16ο αιώνα αλλά επιβίωσε στο Gilgit και στις γειτονικές κοιλάδες. Η διάδοσή του στο δυτικό κόσμο ξεκίνησε από εδώ, όταν το ανακάλυψαν Βρετανοί αξιωματικοί.

◆ Πολυάριθμοι Kazakhs, νομάδες μογγολικής καταγωγής, είναι εγκατεστημένοι στο εμπορικό κέντρο του Gilgit. Για πολλούς από αυτούς, το Πακιστάν αποτελεί μια διέξοδο στα προβλήματα της πρώην Σοβιετικής επαρχίας του Kazakhstan.

σεις των κατοίκων για εδαφικές αναλογίες είναι μεγάλες.

Φύγαμε από τη Hunza κατευθυνόμενοι βορειοανατολικά, προς τα σύνορα με την Κίνα. Καθώς απομακρυνόμασταν περάσαμε από τους ιερούς βράχους. Είναι σκαλισμένοι με ιερογλυφικά και αναπαραστάσεις ζώων και ανθρώπων οι οποίες χρονολογούνται από την εποχή της αυτοκρατορίας των Kushans, τον 2ο αιώνα μ.Χ. Στην συνέχεια, εμπλουτίστηκαν από βουδιστές του 6ου αιώνα και πρόσφατα από τους εργάτες που συνέβαλλαν στην κατασκευή του δρόμου.

Στην τελική ευθεία του ταξιδιού μας περάσαμε από τους παγετώνες Batura και Passu και κάναμε μία στάση στο ομώνυμο χωριό. Κτι-

σμένο στο χείλος του παγετώνα, η τύχη του ήταν και παραμένει μικρή καθώς οι συνεχείς πλημμύρες από το λιώσιμο των πάγων στέκονται εμπόδιο στην ανάπτυξή του. Ακόμη και στο απέναντι βουνό, μία κορυφογραμμή που οι ντόπιοι ονομάζουν "Turordan", καυτός βράχος, παραμένει πάντα γυμνή καθώς ακόμη και το χειμώνα λιώνουν κατά ένα μυστήριο τρόπο αμέσως τα χιόνια στις πλαγιές της.

Ο δρόμος όσο προχωρούσαμε αποκτούσε μία απότομη ανηφορική κλίση. Μερικά χιλιόμετρα μετά, το Sust, το τελευταίο πακιστανικό χωριό πριν τα σύνορα με την Κίνα, μας φιλοξένησε για μία στάση ανεφοδιασμού. Κάποιες παράγκες που έχουν μετατραπεί σε βουλκανιζατέρ και συνεργεία αυτοκινήτων, εξυπηρε-

τούν τα καραβάνια των φορτηγών που διασχίζουν τα σύνορα καθημερινά. Για τον Rajam ήταν ευκαιρία να επισκευάσει το λάστιχο που μας είχε σκάσει την προηγούμενη ημέρα. Για μένα, ήταν μια ευκαιρία να ρουφήξω μία γερή δόση από την αναπνοή των βουνών που με είχαν στην κυριολεξία απαγάγει τις τελευταίες μέρες. Βυθίστηκα στην αγριάδα του τοπίου και για ακόμη μια φορά συγκλονίστηκα από τη μοναξιά του. Σα σεληνιακό τοπίο το ζωγράφιζα στο μυαλό μου. Και η εμπειρία αυτής της φαντασίωσης με κράτησε για πάντα σοκαρισμένο. Από την ομορφιά, τη γύμνια, την οντότητα, τη μεγαλοπρέπεια και την απόλυτη γαλήνη της "μαύρης κατολίσθησης". Του Karakoram.